

Ю. И. Артемов

Анализ структуры педагогических и образовательных информационных ресурсов в Интернете

С целью поиска путей адекватного и целостного отображения в Интернете информационных ресурсов по педагогике и образованию представлен анализ их структуры.

Ключевые слова: сайт (портал), образовательный ресурс, Интернет, структура.

Yu. I. Artemov

The Analysis of Structure of Pedagogical and Educational Informational Resources in Internet

In order to find ways of appropriate and integral representing informational resources on pedagogics and education in the Internet an analysis of their structure has been done.

Key words: site (portal), educational resource, Internet, structure.

УДК 025.29-028.25+025.29-028.27]:027.7

В. С. Білоус,

директор бібліотеки

*Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

**ГАРМОНІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА НОВІТНІХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
РЕСУРСІВ – ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

У статті розглянуто дискусійне питання щодо ролі традиційної книги та електронних ресурсів в епоху інформатизації; розкрито окремі аспекти формування та використання у вищому навчальному закладі інформаційних ресурсів на традиційних та електронних носіях; представлено окремі форми та методи використання традиційних й електронних носіїв у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ключові слова: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, бібліотека, інформаційний ресурс, електронний ресурс, електронний каталог, база даних, традиційні ресурси.

Постановка проблеми. На сучасному етапі, коли інформаційні технології становлять суттєву конкуренцію друкованим виданням, виникає проблема взаємодії традиційної книги і засобів інформаційно-комунікаційних

технологій (ІКТ). Постають питання щодо використання тієї чи іншої форми реалізації інформації, розповсюдження її в освітньому полі вищої школи, впливу на навчально-виховний та науково-дослідний процеси, а також щодо статусу інформаційного ресурсу – друкване видання чи електронна версія.

Якщо ВНЗ України у реформі освіти слідуватимуть рекомендації Римського клубу, згідно з якою «... головним в освіті ХХІ століття буде верховенство людини, звернення до її духовності і боротьба з технократичним снобізмом, розвиток творчих здібностей тих, хто навчається», то й освітянські бібліотеки даних закладів, сприяючи досягненню цієї мети, виконуючи основну місію щодо інформаційного забезпечення навчально-виховного та науково-дослідного процесу, приділятимуть належну увагу книзі, пропагуватимуть її й гармонійно використовуватимуть у своїй роботі електронні й традиційні ресурси [1, с. 62]. Адже читання – це, насамперед, процес мислення, про що стверджував Дені Дідро: «Люди перестають думати, коли перестають читати».

Необхідно зазначити, що сьогодні молодь читає мало. Це глобальна проблема всього людства. Суспільство, в якому не читають книг, втрачає навички читання – повільної, спокійної розумової праці й рефлексії. Для сучасності характерна системна криза читацької культури. Ми маємо справу з поколінням, яке виросло на візуальній культурі: телевізор, комп'ютер, мобільні телефони. Плоский текст книги сприймається як двовимірний конструкція, з якої треба декодувати інформацію про навколишній світ – тривимірний простір. Телебачення сприймається простіше, ніж інтелектуальна складність читання. Проте телебачення ніколи не замінить читання, як і електронна книга не замінить книгу на паперовому носії.

Минуло зовсім мало часу, і багато хто зрозумів, що читати з монітора незручно. Для комп'ютерних фанатів як грім серед ясного неба прозвучали слова Білла Гейтса: «Якщо мені треба прочитати три–чотири сторінки тексту, я їх роздрукую і прочитаю на папері». Сьогодні практично припинилися суперечки, чи є в книги майбутнє. Мирно співіснують книги паперові й електронні [4, с. 33]. Дискусія про те, що Інтернет витіснить друковані книги,

лишилася позаду. Книга продовжує залишатись оптимальною формою збереження культурного спадку, є незамінним елементом розвитку культури, накопичення і поширення знань. Комп'ютерну революцію не зупинити, однак традиційні паперові ресурси посідають важливе місце у житті читача бібліотеки вищого навчального закладу, книга є неодмінним супутником студента та викладача.

Варто зазначити, що з якою б швидкістю не крокував науково-технічний прогрес, віртуальним бібліотекам, електронним книгам ніколи остаточно не знищити традиційних із причин практичних, психологічних і, врешті, духовних властивостей.

Процеси інформатизації в суспільстві набувають характеру глобальної інформаційної революції. Сьогодні у світі генеруються, копіюються, зберігаються і передаються глобальними мережами величезні потоки інформації. Темпи зростання інформації перевищують психофізіологічні можливості сприйняття їх людиною. Журналісти влучно охарактеризували лавиноподібне збільшення інформації як «інформаційний безкрай». Електронна інформація швидкоплинна, вона «живе» в Інтернеті від 30 днів до 6 місяців. Сучасні технології та засоби накопичення, опрацювання та зберігання даних гармонізують процес хаотичного набору інформації [4]. Бібліотеки мінімізують інформаційні потоки шляхом виділення, упорядкування і збереження того, що називається «фундаментальними знаннями», необхідними для навчального процесу.

Мета статті – показати роль і значення використання традиційних паперових видань та необхідність упровадження інноваційних технологій у діяльність бібліотеки ВНЗ. Лише в гармонійному поєднанні паперових та електронних ресурсів можливе ефективне формування інформаційного середовища, повноцінного забезпечення фахових потреб науковців та практиків освітянської галузі.

Аналіз наукових досліджень. Тема є актуальною, неодноразово розглядалася на наукових конференціях та семінарах бібліотек ВНЗ та ДНПБ

України ім. В. О. Сухомлинського. У фахових виданнях піднімаються питання використання традиційної книги та формування електронних бібліотек (Л. Габова, Л. Дмитренко, С. Гришко, Я. Шрайберг, Т. Ярошенко та інші). На міжнародній науково-практичній конференції «Роль і функції бібліотек вищих навчальних закладів у контексті модернізації освіти» (м. Кам'янець-Подільський) одна із секцій була присвячена темі «Традиції та інновації в діяльності бібліотек ВНЗ» (В. С. Прокопчук, Л. Ф. Філінюк, М. М. Медведь та інші). Зокрема, Н. Д. Грудініна (в. о. зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського) висвітлила досвід упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеці.

Основна частина. Стратегія розвитку бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – гармонійне поєднання традиційних та інноваційних форм і методів бібліотечної діяльності. Фахівці книгозбірні намагаються за допомогою поєднання різноманітних форм бібліотечної роботи залучати студентів до книги. Першочергове завдання бібліотеки вбачається в обслуговуванні користувачів, своєчасному і повному виконанні їхніх запитів з урахуванням завдань, які ставить вища школа. У зв'язку з цим, традиційно перед навчальним роком здійснюється видача комплектів навчальної літератури всім категоріям студентів на абонемент. Особлива увага приділяється таким категоріям читачів, як магістри та студенти-випускники. Для кращого задоволення читацького запиту студентів у підготовці до семінарських та контрольних занять, підготовки наукових робіт, окрім навчально-методичної літератури, активно використовується наукова література, художні твори та періодичні видання. Активно пропагується книга на культурно-просвітницьких заходах, що проводить бібліотека. Організуються цікаві літературні вечори, дні кафедр, дні фахівця, презентації книг, презентації кафедр, тематичні виставки та інформаційні перегляди. Протягом 2010 р. працівниками бібліотеки підготовлено та проведено 723 заходи, на яких були присутні понад 18 тис. користувачів. Серед таких – перегляди нових надходжень навчально-

методичної літератури «Тиждень підручника для ВНЗ», творча зустріч із професором, завідувачем кафедри «Спортивних ігор» В. М. Костюкевичем, презентації видань викладачів університету – доктора історичних наук, завідувача кафедри етнології О. А. Коляструк «Інтелігенція УСРР у 1920-ті роки, повсякденне життя», В. А. Косаківського «Легенди з-над сивого Бужка», старшого викладача Інституту філології й журналістики В. В. Борецького «Гербарій янголів» тощо.

Для забезпечення науково-дослідницької діяльності використовуються послуги міжбібліотечного абонементу, традиційні форми якого продовжують посідати важливе місце в обслуговуванні користувачів, упроваджується електронна доставка документів.

Ресурси на традиційних паперових носіях не втрачають своєї значущості й ролі, навпаки, їхня наукова, культурна цінність зростає. Підвищення цін на книги та обмежене фінансування (до 100 тис. на рік поза тендерними процедурами) спричинили зменшення кількості надходжень нових видань, низький показник оновлення фонду. Інформаційний ресурс бібліотеки станом на 01.01.2011 р. становив 528 311 одиниць зберігання. У 2010 р. до бібліотеки надійшло 10 792 примірники різних видань на паперових та електронних носіях. Придбано навчальну літературу з таких дисциплін: педіатрія, дошкільна освіта, українська література XI–XVIII ст., методика викладання української літератури, історія української літератури, документаційне забезпечення управлінської діяльності, мультимедійні засоби навчання, українська мова за професійним спрямуванням, психологія тощо. Фонд медіатеки поповнився електронними підручниками з української мови, різних напрямів психології, мікро- та макроекономіки, історії зарубіжної літератури, історії держави і права, методики викладання української мови у вищій школі тощо.

Важливим джерелом комплектування фонду книгозбірні є подарунки окремих осіб, установ, громадських та політичних об'єднань, авторів, видавців, інших виробників документів. Фонди бібліотеки систематично поповнювалися періодичними виданнями, які є оперативним, а в окремих випадках – чи не

єдиним джерелом отримання інформації. Для кращого забезпечення читачів художньою літературою продовжує свою діяльність громадське об'єднання «Клуб художньої літератури», вступним внеском до якого є книга.

Працівники бібліотеки разом із викладачами прагнуть організувати навчально-виховний процес так, щоб студенти вміли і могли використати всі можливості нашої «цитаделі мудрості». Якщо розглядати прихильність користувачів до тих чи інших видів інформаційних ресурсів у контексті освіти, то варто підкреслити, що освітня діяльність у сучасних умовах потребує не доступу до окремих ресурсів, а комплексного інформаційного сервісу. Користувач бібліотеки є центром тяжіння, для нього – усі сервіси, ресурси, технології. Не електронний каталог сам по собі, не колекція сама для себе, не усні довідки чи консультації в стінах бібліотеки, а реально потрібні сучасному користувачеві ресурси та сервіси, електронні та в режимі он-лайн [5, с. 18].

Можна багато говорити за і проти електронного майбутнього бібліотек, але воно неминуче, як би ми до цього не ставилися. Подальше співіснування та взаємодія друкованих й електронних джерел інформації відбувається відповідно до законів діалектики, як завжди в розвитку людства взаємодіяли традиційні та інноваційні форми, засоби, підходи тощо [3, с. 121]. Сучасний читач-користувач усе більше надає перевагу електронним ресурсам. Помітно порожніми залишаються традиційні читальні зали та з'являються черги до електронних залів. Усіх об'єднав Інтернет. Задіяні віртуальні електронні бібліотеки. Багатотомні видання замінюються компакт-дисками, пошук інформації відбувається за хвилини.

Бібліотеки ВНЗ трансформуються в інформаційні, довідкові та навчальні центри, які надають користувачам консультації не лише про наявність паперових джерел та баз даних, а й про можливість самостійного пошуку інформації з використанням нових технологій, систем та мереж. Бібліотека ВНЗ, гармонійно поєднуючи традиційні та електронні інформаційні ресурси, використовуючи індивідуальні та корпоративні методи роботи, здійснює бібліотечно-бібліографічне й інформаційне забезпечення навчально-виховного

процесу та науково-дослідної роботи університету. Використовуючи багатий фонд документів на традиційних носіях, електронні бази даних та ресурси світової мережі, бібліотека займає активну позицію та відкриває нові можливості для інформаційного забезпечення навчальної, науково-дослідної та педагогічної діяльності університету.

Упроваджуючи нові форми і методи діяльності, сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій, бібліотека здійснює масштабне коло завдань, зокрема проводить цикл заходів, спрямованих на популяризацію бібліотечних фондів на традиційних та електронних носіях. Бібліотека опрацьовує, зберігає та надає доступ до цілком реального об'єкта – знань у вигляді інформаційного ресурсу. Важливим напрямом роботи книгозбірні є вдосконалення та нарощування інформаційного потенціалу шляхом якісного наукового комплектування фонду на паперових та електронних носіях. Бібліотека як інформаційно-діловий центр ВНЗ забезпечує доступ до знань у процесі освіти, реагує на процес інформатизації, створюючи та вдосконалюючи нові види інформаційно-аналітичної продукції, використовуючи нові форми бібліотечно-бібліографічного обслуговування.

Основні напрями діяльності бібліотеки педуніверситету:

- організація та використання документного фонду;
- упровадження інноваційних технологій;
- повнота та оперативність задоволення читацьких запитів;
- розширення асортименту інформаційних послуг;
- культурно-просвітницькі заходи та ін.

Пріоритетним напрямом книгозбірні, відповідно до «Концепції стратегічного розвитку Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського на 2010–2015 рр.», є формування потужної електронної бібліотеки. У зв'язку з цим, книгозбірня засвоює і впроваджує сучасні досягнення в галузі інформаційних, комунікаційних і мультимедійних технологій. Як інформаційна установа, вона містить упорядкований фонд електронних документів, сформованих у відповідних параметрах, та

програмно-технологічне забезпечення, що дозволяє створювати, опрацьовувати, використовувати та зберігати цей фонд. Вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу бібліотеки є електронні ресурси.

Бібліотечний сервіс розглядається як створення сприятливих умов для забезпечення студентів та науковців університету якісною та оперативною інформацією. Сучасний читач цінує свій час і віддає перевагу пошуку електронних ресурсів. Студенти та викладачі університету знаходять інформацію у фондах бібліотеки та активно використовують електронний каталог, локальну мережу бібліотеки та світову мережу Інтернет. На сучасному етапі у бібліотеці активно впроваджуються та популяризуються бібліотечно-інформаційні ресурси, створюються нові масиви власних електронних продуктів, використовується широкий спектр лінгвістичних технологій інформаційного пошуку та забезпечення оперативного доступу до інформації. Триває формування бібліографічних, інформаційних, повнотекстових та службових баз даних електронного каталогу книгозбірні. Бібліотека займається пошуком, аналізом та збереженням електронної продукції, забезпеченням доступу до електронних ресурсів, каталогізацією електронної продукції.

Сучасний темп життя ставить вимогу – максимально повна інформація за мінімальний проміжок часу. Тому з кожним роком збільшується частка документів на електронних носіях. Наразі ЕК бібліотеки налічує понад 170 тис. записів, у т.ч. для користувачів – понад 156 тис. Серед БД: «Повнотекстові видання» – понад 2 тис. бібліографічних записів, «Мультимедійні видання» – близько 500 одиниць, «Автореферати та дисертації» – понад 1 тис. Електронний ресурс бібліотеки охоплює: електронний каталог, що складається з 10 робочих та 7 службових БД; електронний експрес-курс «Основи інформаційної культури користувача»; навчально-методичну презентацію автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи «ІРБІС»; тематичні презентації, колекцію зображень, аудіо- та відеофайлів; архів виконаних запитів; тематичні добірки, фотоархів, мультимедійний фонд; власну веб-сторінку, яка є складовою сайту університету. У 2011 р. сайтом скористалися понад 50 тис. відвідувачів.

Забезпечують діяльність книгозбірні бібліотекарі-професіонали, які опанували новітні інформаційні засоби, завдяки чому постійно використовують електронну пошту, електронні каталоги, копіювальні апарати, принтер та мають можливість оперативно реагувати на інформаційні запити користувачів.

Структуруючи інтернет-ресурси, бібліотека виступає в ролі інформаційного посередника, навігатора у «морі інформації», допомагаючи користувачеві знаходити якісні, релевантні інформаційні ресурси. Запровадження інформаційних технологій впливає не тільки на модель бібліотеки, а й на образ самого бібліотекаря, який виступає провайдером якісної інформації, надає доступ до електронних інформаційних ресурсів (електронних каталогів), навчає ефективно шукати інформацію в Інтернеті та користуватися сучасними інформаційними технологіями.

Бібліотека засвоює інтегрований технологічний цикл, що охоплює послідовність наукомістких процесів комп'ютерного опрацювання документних масивів: бібліографування, реферування, підготовку аналітичних матеріалів, проведення статистичних досліджень.

Висновки. Гармонізація традиційних і новітніх інформаційних ресурсів – це не лише нагальна потреба сьогодення, а й надійна перспектива розвитку бібліотек ВНЗ у майбутньому. Усе ж таки електронні ресурси не можуть бути повноцінною заміною традиційній книзі. Як наслідок, відбувається взаємодоповнення за функціями та можливостями розширення інформації, її збереження та оперативністю доступу до неї.

Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського вбачає стратегію свого розвитку в реалізації моделі бібліотеки, яка функціонуватиме на основі ефективного впровадження інноваційних технологій з активним використанням електронних ресурсів та збереження традицій, створених роками і поколіннями бібліотекарів. У перспективах бібліотеки – штрихкодування фонду та автоматизація процесу книговидачі, забезпечення оперативного пошуку документів з метою їх подальшого замовлення та надання он-лайн доступу в локальній мережі

бібліотечної системи і в режимі віддаленого доступу через Інтернет, розширення спектру вторинної інформації, створення репозитарію відкритого доступу (цифрових колекцій наукових статей науковців університету), формування інформаційних ресурсів із метою повноцінного забезпечення фахових потреб науковців і практиків освітянської галузі.

Література

1. *Марченко, Т. М.* Міркування до проблеми «Бібліотека і освіта» / Тетяна Марченко // Бібліотека на рубежі XXI століття: матеріали облас. наук.-практ. конф. / Вінниц. облас. унів. б-ка ім. К. А. Тімірязєва. – Вінниця, 1999. – С. 61–62.
2. Новітні інформаційні технології в університетській бібліотеці / Лариса Габова, Світлана Гришко, Людмила Дмитренко, Андрій Артеменко // Бібл. форум України. – 2008. – № 4. – С. 17–18.
3. *Сошинська, Я. Є.* Друковані та електронні ресурси: ступінь прихильності користувачів / Я. Є. Сошинська // Наук. пр. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2010. – Вип. 2 : Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 118–121.
4. *Шрайберг, Я.* Бібліотеки в умовах правової та технологічної еволюції процесів суспільного розвитку / Яків Шрайберг // Вища школа. – 2008. – № 10. – С. 33–47.
5. *Ярошенко, Т. О.* Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб. 2: виклики часу / Тетяна Ярошенко // Бібл. планета. – 2011. – № 1. – С. 17–21.

В. С. Белоус

Гармонизация традиционных и новейших информационных ресурсов – перспектива развития библиотеки высшего учебного заведения

В статье рассматривается дискуссионный вопрос о роли традиционной книги и электронных ресурсов в эпоху информатизации; раскрыты отдельные аспекты формирования и использования в высшем учебном заведении информационных ресурсов на традиционных и электронных носителях; представлены некоторые формы и методы использования традиционных и электронных носителей в библиотеке Винницкого государственного педагогического университета имени Михаила Коцюбинского.

Ключевые слова: Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, библиотека, информационный ресурс, электронный ресурс, электронный каталог, база данных, традиционные ресурсы.

V. S. Bilous

Harmonization of Traditional and Up-to-date Informational Resources – a Development Prospect for a High Educational Establishment’s Library

A contradictory question concerning the role of a traditional book and electronic resources in the epoch of informatization is raised; some aspects of forming and usage of informational traditional and electronic resources at the high educational establishment are revealed; some forms and methods of traditional and electronic carriers usage at the library of Mychailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University are presented.

Key words: Mychailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, library, informational resources, electronic resources, electronic catalogue, data bases, traditional resources.

УДК 02:004]:[026:37](477-25)ДНПБУ

Н. В. Вараксіна,
зав. відділу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

**СТВОРЕННЯ ГАЛУЗЕВОЇ НАУКОВОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ В
ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Окреслено провідні напрями формування галузевої наукової електронної бібліотеки, визначено основні технологічні рішення, які прийняті щодо програмних продуктів, форматів даних та надання доступу.

Ключові слова: *науково-педагогічна бібліотека, галузева наукова електронна бібліотека, ГНЕБ, повнотекстова база даних, галузева реферативна база даних, електронний каталог, електронні копії документів, програмне забезпечення, АБІС, САБ «ІРБІС64», ІРБІС64 «Повнотекстова база даних», Web ІРБІС, Greenstone.*

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні й світі зростає тенденція оцифрування паперових документів, оскільки інформація в електронній формі надійно та компактно зберігається, у тому числі як страхова копія оригіналу, забезпечується більш широкий доступ користувачів до неї та забезпечуються такі способи роботи із нею, які неможливі з традиційною формою. Широке впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовило якісні зміни в організації інформаційних ресурсів, їх зберіганні та забезпеченні доступу до них, що стало значною частиною роботи